

FÖRBÄTTRADE SKOLRESULTAT FÖR SAMTLIGA ELEVER – KVALITET I INKLUDERANDE UTBILDNING

PROJEKTETS HUVUDPUNKTER

Inledning

Syftet med den här rapporten är att ge sammanfattning av huvudpunkterna i projektet Förbättrade skolresultat för samtliga elever (RA4AL) inom European Agency for Development in Special Needs Education (Agency).

Inkluderande undervisning syftar till jämlikhet, social rättvisa, demokrati och delaktighet. Det är avgörande att minimera såväl misslyckande som orättvisa i skolan, inte bara för ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft, utan också för att begränsa fattigdom och bidra till social inkludering (Europeiska rådet, 2010).

Förbättrade skolresultat för samtliga elever är etiskt påkallat. Projekt RA4AL syftar till att utifrån erfarenheter från den inkluderande undervisningen och dess berättigande flytta fokus till frågor som rör hur inkluderande riktlinjer och tillämpning kan förbättra alla elevers prestationer.

Projektets utgångspunkter

På senare tid har UNESCO (2012) betonat utbildningens betydelse för att uppnå inkluderande och rättvisa samhällen och konstaterar att det *“... i dag råder i princip internationell konsensus om att utbildningssystem med exkluderande inslag inte är att betrakta som jämlika”* (s. 1).

OECD (2011) har visat att förbättrade skolresultat hos de elever som presterar sämre inte behöver ske på bekostnad av dem som presterar bättre – skolresultat och rättvisa kan gå hand i hand.

Även om den politiska utvecklingen är starkt influerad av samhällsvärderingar och ambitioner som i allt högre grad beaktar barns rättigheter, behövs det också belägg för att utvecklingsprocess och resultat verkligen är effektiva (Lindsay, 2007).

Trots en positiv utveckling i många av Agencys medlemsländer är det fortfarande oklart exakt vad inkluderande utbildning innebär. Därmed är det svårt att avgöra vad som bör göras för att uppnå en

positiv syn på mångfald för att förbättra utbildningssystemens och skolornas förmåga att tillgodose samtliga elevers behov. Det är inte tillräckligt att införa "specialpedagogiska" idéer och metoder i vanliga skolor. Många antaganden om hur dagens utbildningssystem och skolor fungerar behöver ifrågasättas.

Projektet *Förbättrade skolresultat för samtliga elever* omfattar alla elever – alla uppfattningar om att vissa elever har större benägenhet att misslyckas måste ifrågasättas. Projektdeltagarna har lyft fram att elever i utsatta grupper som löper stor risk att underprestera är av särskilt intresse. Vi vet att elever i behov av särskilt stöd, med funktionsnedsättningar och barn som av olika skäl far illa löper stor risk att underprestera. Konferensdeltagarna ville lägga till följande utsatta grupper: elever från lägre socialgrupper, barn som omhändertagits av myndigheter eller lever i utsatta miljöer, t.ex. offer för övergrepp eller våld, romer och resandefolk, elever som inte regelbundet går i skolan eller som har vårdansvar för någon samt elever som skulle kunna vara mer kompetenta och skickliga.

Projektet ställde i sin avsiktförklaring följande frågor: Hur belyser man behoven hos de elever som riskerar att underprestera och marginaliseras utan att använda potentiellt begränsande "etiketter"? Hur följer man upp och utvärderar dessa elevers resultat för att säkerställa att deras behov tillgodoses?

Även om idén om elever som löper risk att underprestera syftar till att undvika kategoriseringar och stereotyper, kräver dessa frågor ytterligare belysning för att säkerställa att politiska insatser med påföljande uppföljning och utvärdering tar hänsyn till individuella förhållanden.

Agencys projekt RA4AL

År 2010 gjorde Agency en kartläggning bland medlemsstaterna i syfte att identifiera vad som behöver göras på sikt. Man kom fram till att förbättrade skolresultat för samtliga elever behöver aktualiseras och göras till föremål för utredning.

Våren 2011 ledde detta till att Agency ansökte om projektstöd för Förbättrade skolresultat för samtliga elever – kvalitet i inkluderande utbildning hos Europakommissionens Comeniusprogram för livslångt lärande. Hösten 2011 fick man medel och projektet löpte från december 2011 till november 2012 (Projektnummer: 517771-LLP-1-2011-1-DK-COMENIUS-CAM).

Målgruppen för projektets information och resultat är beslutsfattare med möjlighet att säkerställa att inkluderande undervisning integreras i alla politiska beslut som rör utbildning, och att det nödvändiga samarbetet mellan utbildningsdepartement och andra departement förbättras.

Projektet har tagit fasta på:

- Rön från ett flertal tematiska projekt inom Agency och dess medlemsländer och ny forskning som bland annat publicerats av internationella organisationer som UNESCO, UNICEF och OECD.

- Slutsatserna från konferensen som planerades tillsammans med Danmarks utbildningsdepartement och Odense kommun och som hölls i Odense i Danmark 13–15 juni 2012 som ett officiellt evenemang under Danmarks EU-ordförandeskap.

I syfte att utforska projektets huvudfrågor och utveckla tydliga utgångspunkter för framtida arbete utsågs tre grupper av Agencys medlemsländer: beslutsfattare inom den obligatoriska skolan samt beslutsfattare och forskare inom fältet för inkluderande utbildning. Samtliga deltagare utbytte åsikter och erfarenheter – vid konferensutställningen, på utfrågningar och seminarier och genom informella kontakter och diskussioner – beträffande kvalitetssäkrad utbildning i inkluderande miljöer som ett sätt att förbättra samtliga elevers skolresultat.

En avsiktsförklaring för projektet författades av Agencypersonal och skickades ut till samtliga deltagare före konferensen. Där redogjorde man för Agencys senaste arbeten och internationell forskning och föreslog några huvudfrågor för projektet och konferensen.

Denna avsiktsförklaring – och en konferensrapport finns att tillgå på: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4a1>

Utmaningen att förbättra samtliga elevers prestationer

Dyson med kolleger (2004) konstaterar att “lösningar” som leder till åtgärder belastade av eller förankrade i ett redan orättvist system oundvikligen kommer att misslyckas. Även om beslutsfattare är benägna att minska klyftorna i fråga om skolresultat är dagens strategier som syftar till att uppnå detta genom antingen höjda målsättningar eller marknadsbaserade lösningar högst bristfälliga.

Hanushek (2004) visar att ökade skolresurser med få undantag har påverkat skolresultaten nämnvärt över längre tid. Resurser kan användas på olika sätt till nytta för alla elever, till exempel fler pedagoger på lektionerna, högre lärarkompetens genom fortbildning och flexibel användning av handledare och mentorer.

På senare år har marknadsbaserade reformer introducerats i många länder. Men Whelan (2009) tvivlar på värdet av valfrihet och konkurrens som förbättringsincitament eftersom dessa delar upp systemet i enheter som är för små för förnyelse och istället ofta leder till större akademiska, etniska och sociala skillnader.

Redan 1996 pekade Internationella kommissionen om utbildning för det tjugoförsta århundradet ut sju motsättningar i nationella utbildningssystem – däribland motsättningen mellan konkurrens och rättvisa möjligheter, och behovet av att balansera konkurrens som motivation och drivkraft med samarbete som främjar jämlikhet och social rättvisa för alla.

Därför kvarstår behovet att överbrygga dessa motsättningar och utveckla kvalitetssäkra och ansvarsfulla åtgärder för alla elever. Leadbeater och Wong (2010) uttrycker detta på följande sätt: *“Missnöje i skolan, som visar sig i avbrutna studier och icke godkända betyg, antyder att det finns ett uppdämt behov av en annan sorts skolerfarenhet – en erfarenhet som är engagerande, givande och relevant i förhållande till de förmågor eleverna kommer att behöva i framtiden.”* (s. 3)

En gemensam terminologi för inkluderande utbildning

Ovanstående resonemang antyder att det behövs en gemensam terminologi i diskussionen om inkluderande utbildning, vilket också har varit ett återkommande tema inom projekt RA4AL. De nationella utbildningssystemen är högst individuella (Meijer, 1999, 2003) – varje utvärdering av inkluderande utbildning i enskilda länder måste därför beaktas utifrån den vidare kontext av utbildningsreformer som finns i just det landet.

Agencyrapporten *Lärarytbildning för inkluderande undervisning i Europa* (2011) beskriver bland annat hur användningen av ord som "heterogenitet" och "mångfald" har förändrats på sistone, men påpekar att ett förändrat språkbruk inte alltid speglar förändringar i vare sig tänkande eller praxis. Om rådande språkbruk fortsätter att underbygga vissa samhällsgruppers utanförskap eller olikhet, tenderer politiska åtgärder att bli nödvändiga "tillägg" för att förändra en befintlig politik som inte är inkluderande.

Inom projekt RA4AL lyfte nationsrepresentanterna fram behovet av att förtydliga innebörden hos vissa termer inom ramen för projektet. Bland annat: kvalitet, förbättring och resultat, och de definitioner projektet har utgått ifrån följer nedan.

Definitionen av *kvalitet* i RA4AL:s avsiktsförklaring lyder som följer:

"Kvalitet måste ses i ljuset av hur olika samhällen definierar utbildningens syfte. I de flesta fall försöker man uppnå två mål: för det första att säkerställa elevernas kognitiva utveckling. För det andra är det utbildningens uppgift att ge näring åt elevernas kreativa och emotionella utveckling samt att hjälpa dem att förvärva värderingar och attityder som gör dem till ansvarsfulla medborgare. Slutligen måste kvalitet kännetecknas av rättvisa: ett utbildningssystem som leder till diskriminering av vissa grupper fyller inte sin funktion."
(UNESCO, 2004, Förord)

I fråga om *resultat* låter Wallace (2010) termen stå för *"resultatet av ansträngning, lärande, uthållighet, självtillit och uppmuntran. Det innefattar att individen tar sig an utmaningar, gör upptäckter och skördar frukterna, direkt eller indirekt, av sin ansträngning och sin flit."* (s. 6) Denna vida definition kan ställas mot *måluppfyllelse*, som i normala fall betecknar att elever uppnår vissa betyg eller mål enligt mer formella, standardiserade bedömningar och examinationer. Hänsyn måste också tas till det faktum att länder och kulturer kan skilja sig åt i fråga om hur man värderar resultat eller måluppfyllelse.

Nära besläktat och relevant för projekt RA4AL är definitionen av *underprestation*, som ofta definieras i termer av skillnaden mellan bedömning eller testresultat och den faktiska prestationen. Men det har föreslagits att även om man måste beakta samhälleliga och miljömässiga faktorer som kan försvåra för elever, så måste förmågan – och uthålligheten – hos samtliga elever förbättras och underprestationer bemötas.

Slutligen refererar *förbättring* inom ramen för projektet till högre måluppfyllse och/eller resultat hos individer eller grupper. Hur sådana framsteg mäts kommer att bero på inom vilka områden eleverna upplever att de har underpresterat. Men en minskning av klyftorna mellan dem som presterar bättre respektive sämre innebär självfallet inte att kraven sänks – utan att höga förväntningar på alla upprätthålls.

Projektets slutsatser och rekommendationer

Utifrån tidigare Agencyprojekt, färsk internationell forskning och material som presenterades på RA4AL-konferensens utställning, vid sidan av inlägg, seminarier och diskussioner som hölls under konferensen, har följande "teman" identifierats som avgörande för förbättrade skolresultat för samtliga elever:

1. Riktlinjer och praxis i samverkan. För att engagera och ge stöd åt samtliga elever, särskilt dem i svårigheter, bör verksamheter erbjudas på lokal nivå genom samverkan mellan skol- och hälsomyndigheter, socialtjänst och andra instanser – politiskt såväl som praktiskt. Samarbete och nätverkande behövs på alla nivåer – nationellt, lokalt, i skolan och på lektionerna – mellan alla inom skolsektorn och elever och familjer, för att säkerställa både samordnade insatser och effektiv resursanvändning.

De många aspekterna av arbete i samverkan på olika nivåer i systemet – från samverkan vid bedömning och lärande på lektioner till internationella professionella nätverk – lyfts fram och visar på vikten av socialt kapital i skolan såväl som vid systemreformer. Samverkande riktlinjer och praxis är en gemensam nämnare för alla dessa teman som kan ge en lämplig plattform för framtida utredningar.

2. Stöd för skol- och sektorledare. Skol- och sektorledare bör erhålla stöd för att säkerställa att de har visionen och den nödvändiga kompetensen att få till stånd en positiv grundsyn och kan bedriva ett ledarskap som är tillämpligt för inkluderande utbildning. Planering som syftar till att möta samtliga elevers olika behov bör integreras i utbildningens hela utvecklingsprocess, vilket i sin tur borde sammanföra rådande prioriteringar på ett sammanhängande sätt.

Projektets slutsatser betonar behovet av att gå från ett toppstyrt ledarskap till ett delegerat som lägger vikt vid samarbete och problemlösning i samverkan.

3. Inkluderande ansvar. Ansvar inom utbildningssystem och skola bör innefatta ett markant inslag av själv- och/eller gruppgranskning så att alla inblandade parter betraktar ansvar som tillhörande professionen snarare än att det är något som läggs på utifrån.

I syfte att uppnå större rättvisa i utbildningen behövs en uppsättning prestationsindikatorer som är anpassade till den lokala verksamheten och fokuserar på insatser, resurser, processer och resultat. En sådan utveckling borde fånga upp vad som är värdefullt för samtliga elever och säkerställa överensstämmelse och främja inkluderande värderingar och tillämpning.

4. Individualisering genom att lyssna på elever. Elevens röst är avgörande vid utformning av både politik och praxis. Individualisering innefattar också ett utvidgat samarbete med föräldrar och familjer för att möta behoven av stöd på ett enhetligare sätt. Det borde också leda till större förståelse för behovet av flexiblare bedömningssystem framför att försöka förbättra resultaten genom examinationer samt att färdigheter på lärandets alla områden värdesätts.

5. Fortbildning i inkluderande utbildning. Lärare måste aktivt medverka i allt förändringsarbete inom utbildningsområdet och deras kompetens bör återopas såväl i den

grundläggande lärarutbildningen som i deras fortbildning. Alla lärare måste tillägna sig de nödvändiga värderingar, attityder och färdigheter – liksom den nödvändiga kunskapen och förståelsen – som säkerställer samtliga elevers lärande och fulla delaktighet på samtliga lektioner.

De fyra kompetensområden som tas upp i Agencys *Lärarutbildning för inkluderande undervisning – kompetensprofil för lärare* (2012): att värdesätta mångfald bland elever, att ge stöd åt samtliga elever, att arbeta med andra och individuell fortbildning är vad som krävs av de lärare som ska ha en rimlig möjlighet att förbättra skolresultaten för samtliga elever.

6. Pedagogiska ansatser för alla. Utifrån Agencys arbete, vilket också har fått stöd av färsk internationell forskning, är det uppenbart att det finns pedagogiska ansatser som gynnar alla elever, till exempel teamundervisning och kamratstött lärande.

Florian och Black-Hawkins (2011) konstaterar att en utvidgning av ordinarie arbetssätt till att gälla alla elever är en svår pedagogisk uppgift som kräver att man går från en ansats som fungerar för de flesta elever till en ansats som innefattar *”utveckling av en god lärmiljö kännetecknad av lärandemöjligheter som görs tillgängliga för alla”* (s. 814).

Dessa teman diskuteras mer detaljerat i den fullständiga rapporten som finns att tillgå på:
<http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4al>

Frågor för framtida arbete

Resultaten av det ettåriga projektet RA4AL kommer att ligga till grund för ett mer långsiktigt Agencyprojekt som påbörjas 2013. Med detta i åtanke har alla projektets aktiviteter granskats i relation till ovanstående teman för att identifiera nyckelfrågor att beakta framöver.

Nyckelfrågorna omfattar behovet av att:

- Samla praktiska och kostnadseffektiva exempel på nätverkande och samverkan på lektioner, i skolor och lokala verksamheter, liksom på nationell och internationell nivå, samt att undersöka i vilken mån sådana insatser kan bidra till att förbättra skolresultaten för samtliga elever.
- Bygga vidare på befintlig forskning om inkluderande ledarskap för att undersöka vilken kompetens som krävs för ledare i inkluderande system/miljöer.
- Arbeta vidare med tillämpliga ansvarsmekanismer inom utbildningssystem och skolor som engagerar alla berörda parter och speglar inkluderande värderingar och praxis genom att fånga upp vad som värdesätts av alla elever, och tillhandahålla konkreta belegg för effektiva metoder som leder till rättvisare resultat.

- Utreda hur utbildningssystem och verksamheter är organiserade, och beakta lärarnas nyckelroll och behovet av att lyssna på elever och deras familjer för att kunna erbjuda en personlig praktik.
- Arbeta vidare med vilken kompetens som krävs av lärare för att kunna möta samtliga elevers vitt skilda behov och utreda de bästa sätten att uppnå dessa på lärarutbildningar och i fortlöpande vidareutbildning.
- Bedriva forskning om pedagogiska ansatser och strategier som går bortom lärarledd "differentiering" mot en lärandecentrerad, individualiserad undervisning i klassrummen.

Avslutande kommentarer

Arbetet inom projektet har identifierat behovet av starkare evidensbaserings, i synnerhet när det gäller effektiva insatser som förbättrar skolresultaten för samtliga elever. Man behöver också utreda vilka faktorer som gör det möjligt för elever med erfarenhet av svårigheter att öva upp uthållighet och prestera bättre. RA4AL:s konferensrapportör Bengt Persson betonade särskilt avsaknaden av forskning på systemnivå.

Värdet och kostnadseffektiviteten av samarbete mellan länder och vikten av att dra lärdom av befintlig politik och tillämpning på detta område är allmänt vedertaget. Genom att utbyta kunskaper på systemets alla nivåer kan inkluderande lärandemiljöer utvecklas och stärkas genom partnerskap och samverkan för att säkerställa att samtliga elever får möjligheten att utveckla sin lärandekapacitet och förbättra sina resultat. Som Fink (2008) konstaterar: *"Utbildning handlar om mer än att bara förbereda elever för framtida försörjning, även om det är viktigt. Det handlar också om att förbereda dem för ett självständigt liv."*

Referenser

Dyson, A., Farrell, P., Polat, F., Hutcheson, G., and Gallannaugh, F. (2004) *Inclusion and pupil achievement* (Research Report RR578). London: Department for Education and Skills

European Agency for Development in Special Needs Education (2011) *Läroutbildning för inkluderande undervisning i Europa – Utmaningar och möjligheter*. Odense, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education

European Agency for Development in Special Needs Education (2012) *Läroutbildning för inkluderande undervisning – kompetensprofil för lärare*. Odense, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education

Europeiska unionens råd (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training*. 3013th Education, Youth and Culture meeting, Bryssel, 11 maj 2010

Fink, D. (2008) *The road to transformation in education – Learning, leading and living systems*. On line conference paper http://www.cybertext.net.au/inet_s4wk1/p4_18.htm (last accessed 12/10/2012)

Florian, L. and Black-Hawkins, K. (2011) Exploring Inclusive Pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. doi: 10.1080/01411926.2010.501096

Hanushek, E. (2004) *Some simple analytics of school quality*. Working paper 10229 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA

Internationella kommissionen om utbildning för det tjugoförsta århundradet (1996) *Learning: The Treasure within*. Rapport till UNESCO om Internationella kommissionen om utbildning för det tjugoförsta århundradet. Paris: UNESCO Publishing

Leadbeater, C. and Wong, A. (2010) *Learning from the extremes*. San Jose CA: Cisco Systems

Lindsay, G. (2007) Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 1–24

Meijer, C.J.W. (1999) *Financing of Special Needs Education*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Meijer, C.J.W. (2003) *Inclusive education and classroom practices*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Organisation for Economic Co-operation and Development (2011) PISA in focus 2011/2 (March) *Improving Performance – Leading from the Bottom*. Paris: OECD

UNESCO (2004) *Education for All: The Quality Imperative*. EFA Global Monitoring Report 2005. Paris: UNESCO

UNESCO (2012) *Addressing Exclusion in Education. A Guide to Assessing Education Systems Towards More Inclusive and Just Societies*. Paris: UNESCO

Wallace, B. (2010) Tackling underachievement. Maximising opportunities for all pupils in an inclusive setting in B. Wallace, S. Leyden, D. Montgomery, C. Winstanley, M. Pomerantz and S. Fitton (eds.) 2010. *Raising the achievement of all pupils within an inclusive setting*. London: Routledge

Whelan, F. (2009) *Lessons learned: How good policies produce better schools*. London: Whelan

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.